

החלטה בדם קר

האשה הישראלית היתה בשנת תש"ך מוצריהיצוא העיקרי של המדינה. נשואי הפספורט, שהחלה עם נשואי נורית פילצר, האשה של תש"ט, נמסכה במלוא המרץ. כל תייר זר, אמיד-בקושי, הפך אוטומאטית ל-מיליונר אמריקאי, מועמד אידיאלי לנשואין. הידיעות מחוץ-לארץ על גורלן של כלות-הפספורט — שתלקן התגרשו, חלקן חי חיים ריקים מכל תוכן — לא הרתיעו את חברותיהן בארץ. נשואין עם תייר זר, אחרי הכרות של שבוע, שוב הפכו חזיון גמרי. בחוגים מסוימים של היהדות האמריקאית, יבוא של כלה ישראלית הפך כמעט לסמל של מעמד חברתי.

כך איבדה ישראל חלק ניכר מנערות הזהרה היותר מפורסמות שלה — החל בג'ליה ארקין וכלה בדליה לביא, שש-תימן נישאו לצרפתים עשירים.

יצוא מסוג אחר היה זה של כוכבניות ישראליות. בהוליווד, ולאחר מכן באירופה, הפכו הכוכבות הישראליות לאופנת השנה. בהוליווד זכו לפרסומת רבתי זיוה רוזן, היה הררית, איילנה ערן. הנה ערן (מסינגר) הוסיפה להופיע בסרטי טלביזיה אמריקאיים, בשעה שהנייה סוכר, שחקנית-הבימה לשעבר, הופיעה בסרט צרפתי. דליה לביא, ששיחקה ללא הצטיינות רבה בחזנות לוחטים, התפרסמה לפתע בעולם כאשר ואדים הצרפתי, יוצר בריגיט בארדו, החליט להפכה ליורשת ב.ב. אף שתכנית לא יצאה לפועל, הספיקה הידיעה להכניס את לביא לליגה א' של כוכבות אירופה. נערות ישראל עקבו בנשימה עצורה אחרי הקאריירות של הכוכבות, שהפכו יותר ויותר לטיפוס האידיאלי של שכבה רחבה בדור הצעיר הנשי. לשיאה הגיעה הערצה זו כשתורה זיוה רוזן בביקור-מלכות, זכתה בנמלה-התעופה לקבלת-פנים המונית ששום מדינאי או ישראלי לא ראה כמוה.

כלת-הפספורט והכוכבת לא היו טיפוסים חדשים בתש"ך. התייודו של השנה היתה הטיפוס של נערת הפיתוי. ז'נ'ט גולדמן, שמשכה חבר-משק למקום אפל, שם נשדו עליידי חבריה, ריחקה למשך כמה שבועות את הדימיון הישראלי. הכרתה של נערת-הפיתוי היתה תמר אלקייב, נערת-הסטרטיפטיו האוטנטית הראשונה של ישראל, אשר סביבה התלקח ויכוח חריף על מוסריותה של אמנות זו, שקנתה את השנה אחיות-קבע במועדוני-הלילה של ישראל.

בקצה השני של הזירה הנשית בלס טיפוס רציני יותר — הדליה מערן, נערה דרווית שתורה מלבנון לישראל כדי לשאת צעיר אותו לא ראתה מימיה. התמרה נגד רמת-החיים בכפר מראר הגלילי, נישאה רק לאחר שחוללה מהפכה בוציר-אנפון: הורי החתן בנו לו בית נפרד. אף שהדיה היתה נעוזה יותר מכל שאר בנות הערבים והדרוזים בישראל, הרי סימלה תופעה חברתית אשר הארץ זקוקה לה: הצעירה הערביה המוכנה ללחום לקידמת האשה, להתקומם נגד מסורות שאבו עליהן הכלה, המציינות את ההתנתחות בניכור הערבי. המאבק נגד מיהג המותר, המונע בעד רבובים צעירים לשאת את בחירות-לבם, והופך נגד הצעירה הערביה לסחורה בידי אביה, היה גם הוא שנת-סימנודך בכיוון זה.

האשה המושלמת ביותר שראתה ישראל בשנת תש"ך לא היתה עברית, ערבית או דרווית, אלא דהקא גרמנית. מארי-לנה דיטרריך הופיעה על במות ישראל וקצרה הצלחה חסרת-תקדים. היא הקסימה את הארץ לא כאומנת, אלא כאדם — כאשר נבונה, אידיאליסטית, בטוחה בעצמה, מהירת-מענה ואמיצות-לב. עצם נוכחותה העלה את המחשבה הנוגה עד כמה מעטות נשים מסוג זה בישראל.

אולם האשה של תש"ך היתה צעירה שאיש לא ידע על קיומה בראשית השנה. מרים סבאג היתה עולה חדשה, בתו של סנדור עני ברמלה, גרושה אחרי נשואין בלתי-מוצלחים, שהשיבה המקופחת ביותר בארץ, כאשר עשתה את המעשה הנועז שהפכה לנושא השיחה העיקרי בישראל בשנת תש"ך. בת ה-20 נישאה לרב טולידאנו, בן ה-80.

הרבתית טולידאנו לא היתה ילדה כאשר החליטה את החלטתה. היא לא היתה כלה מכורה. היא החליטה כפי שהחליטה בדם קר, בודיעה צלולה. היא בחרה בדרך היחידה בה יכלה בת ישראל השניה להגיע במבה אחת לצמרת החברתית של ישראל הראשונה. לאיש לא היתה הזכות להתערב בהחלטתה, שהיתה ענין פרטי בהחלט.

על כן היתה הגבת הציבור מזורה. רק מעטים מבין מותחני-הביקורת הבלתי-ספורים הומרצו עליידי השקפה של ממש, פסלו באופן עקרוני פער-גילים כה גדול. כל השאר, במידה שלא ניצלו את המעשה למטרות פוליטיות, הומרצו רק עליידי תאחזת-רכילות חסרת-תקדים, בעלת גחון חלגארי ופורנוגרפי מובהק, שמצאה לה פורקן במאות בדיחות מבחילות. הן השתרבבו בחודשים האחרונים של תש"ך כמעט לכל שיתה בטלה.

סוף תש"ך עדיין גרה הרבתית טולידאנו בדירה נפרדת במלון המלכים הכשר בירושלים, סעדה את סעודותיה בחורה, כמעט ולא יצאה. כמו בעלה, הייתה שהתעניינות הציבורית תשכך, התכוננה בינתים, לעבור לדירת-שרד רשמית, התפוסה כעת עליידי שרה-תינוך לשעבר זלמן ארן. לפי כל הסימנים, תמשיך למלא מקום נכבד בתודעה הציבורית.

טריפטיזאית אלקיים: כמו-כן נערות זוהר, פיתוי וציקים

זרואי, ג'וקי ארקין, שמעון לוי. אולם ההצלחה הרבה ביותר בחוץ-לארץ נפלה בחלקה של ישראלית שלא יצאה כלל מגבולות הארץ. נעמי שחר, פומנאית שבם הצלתה המקומית היתה לאתקדים, השתה נשואה לישראל נצחון בינלאומי גדול. פומנה, הופה היי, שהושר בפי הזמרת זימרה אורנת, זכה למקום ראשון בתחרות הפומנאים הבינלאומית בניואר, איטליה.

נעמי, בת כנרת, בוגרת מחלקת הפסנתר באקדמיה הירושלמית למוזיקה, הצטיינה בפעם הראשונה לצדו של יוחנן זרואי בחמש חמש, חיברה את הופה היי למען להקת פיקוד המרכז לפני שנתיים. התקליט נגנו בקול ישראל, שהשתמש בו במקרה, כעבור חצי שנה. מאז הפך שלאגר ישראלי. לכבוד מוסיקאי ברמה אחרת זכה המלחין הצעיר נועם שריף, כאשר נבחרה השנה יצירתו עליידי מנצח איטלקי מהולל כיצירה המקומית הטובה ביותר.

גם בשטח האמנות הפלאסטית לא שקטו החיים השנה. שורה שלמה של יוצרים ישראליים, כמעט כולם בשטח המופשט, השיגו השנה הצלחות יפות בכמה ארצות. בראשם צעד הצעיר יעקב אגם, שלמעשה המציא אסכולה חדשה, שעוררה הד רב בעולם. אגם, צעיר (31) יליד ראשון-לציון, בן משפחת פרדסנים, המציא סוג של ציור ארבע-ממדי, בו יכול רוכשי-היצירה להשתתף בה בעצמי, עליידי הנעת היצירה או ההלפת מיטחיה במספר צירופים בלתי-מוגבל.

ישראלים אחרים שהלכו השנה מחיל לחיל בחו"ל: יגאל טומארקין, יעקב פרחי, שמואל בק, שמואל האב"ר זכה בפרס הפיסול החשוב ביותר הניתן לפסלים צעירים, ובקיצוניות השנה הצליחו גרשון קניספל ומושה גת בציור הריאליסטי המיוחלט, שניהם בדרום-אמריקה.

אילם לא הכוחות הרעננים האלה נועדו לייצג את ישראל הרשמית בעולם. לכך דאגו קימיסארים אמנותיים, שהשתלטו על ענף זה בממשלת ישראל. הודות להם זכתה ישראל בתש"ך לשעוריה האמנותית הראשונה שלה, כאשר נתגלה כי מרדכי ארדון, צייר שהוא גם פזיקאי אמנותי ממשלתי, הבטיח לעצמו ולאנשי-שלמו השמרניים מקומות שמורים בתערוכת האמנות הישראלית בפאריס. בניגוד למקרים קודמים, בהם עברו קבוצות כאלה בשקט, התפוצץ הדבר הפעם בעתונות, והתפתח מאבק חריף בין האמנים והקימיסארים.

שטח אחר בו בלטו השנה כוחות צעירים: הארכיטקטורה. משרד-העבודה החל מוכר עבודות חשובות לאדריכלים צעירים, ביניהם נחום זלוטוב, אברהם יפקי, דן שחר, יצחק ישר, אשר יחד עם חבריהם החלו משנים את גוף הערים הגדולות ואת גוף הארץ כולה, לפארם בבנינים שהתקרכו במהירות לרמה בינלאומית. מאז שיכונן ומיני ההסתדרות ועד ליצירות החדשות — מגרדי-השחקים המתוכננים של תל-אביב והשיכונים המודרניסטיים של באר-שבע — צעדה האדריכלות צעד גדול.

משפט ג'ונסון האוזנר

היועץ לא שתק

שום משפט סנסציוני לא יזעזע את בתי-המשפט בשנת תש"ך. יוצרי הסנסציות משנים עברו היו עסקים בענייניהם האחרים. אולם המשפט הישראלי לא ישן. פעם אחרי פעם היום את ראשו, הוכיח כי המשפט הבלתי-תלוי עוודו הנכס היקר ביותר במדינה. הפרשה המזורה ביותר נגעה לילד יוספה שוחמבר, שהועלם עליידי סבו הדתי-הקנאי. בית-המשפט ציחה על המשטרה להתירו להוריו, אחרי מימוז של כמה חודשים, בהם לא עשתה המשטרה שום פעולה יעילה. הגישה המשטרה בקשה חסרת-תקדים בהיסטוריה המשפטית: היא ביקר שם מבית-המשפט העליון לשחרר אותה מן החובה לבצע את צו ההאביאסקורפוס.

מלבד העונש הזה, לא קם אף עתון בישראל כדי להתריע נגד בקשה מחפירה זו, ההופכת לצחוק את תהליכי-המשפט במדינה. אולם כאשר הגיעה הבקשה לביורו, הצליח בית-המשפט העליון בשוט החלטתו על גב המשטרה, אינן אותה לחזור בה מבקשתה הרשמית, בבושת-פנים.

הדבר לא שינה, כמובן, את מהגני המש"טרה. גם לאחר ההחלטה התקיפה, לא עשתה מאומה כדי למצוא את הילד. הסיבה הסב"ר רה ביותר למחלת: הוראה פוליטית מגבוה שלא להרגיז את החוגים הדתיים. הדבר ה"י כוח כי המשטרה יכולה ליטול את הערך גם מקיום המשפט הבלתי-תלוי.

אם היתה דרושה לכך הוכחה נוספת, היא סופקה עליידי פרשת יחזקאל סהר. בית המשפט העליון קיבל חקית את העירעור על פסק-הדין המחוזי שתייה את עמוס סהר, גוריון. תוך כך השמיץ בית-המשפט דברים חריפים מאד נגד עמוס ונגד יחזקאל סהר, אותו הגדיר כשקרן. גם לאחר מכן לא הכריח יוסף נחמיאס את עמוס בן-גוריון להתפטר מתפקידו כמפקד המשטרה במחוז תל-אביב. אולם שוב לא היה מנוס מהעמדת יחזקאל סהר לדין באשמת שבושת-שקר.

משפט זה הפך לפארוסה מן הרגע הראשון. פיקודיו-לשעבר ושותפיו-לשעבר של סהר, שניהלו את חקירה-כביכול נגדה, עשו את הכל כדי להבטיח מראש את סיועו. היועץ המשפטי החדש, ג'דעון האוזנר, היה חסר-אונים נגד מיימה זו. אך הוא לא שתק. הוא שיגר מכתבים חריפים ביותר למנהלי החקירה, ייסר אותם בכתלם. המצב עצמו לא השתנה גם לאחר מכן. כאשר המשטרה אינה רוצה להביא להרשעת חשוד, גם בית-המשפט ההגון ביותר אינו מסוגל לפעול.

אך ברכה אחת היתה בפרשה עכורה זו: היא הוכיחה כי היועץ המשפטי החדש אינו עבד נרצע של חוגי השלטון, מתכוונן למלא את חובתו. עמדה זו הוכיחה מה רב השינוי שחל במערכת המשפט אחרי התפטרותו של היים כהן, איש השנה של תש"ג, שחול השנה במלחן כיועץ משפטי והפך שופט עליון. היא הפכה את האוזנר לאיש-המשפט של השנה.

פחות ברור היה תפקידו של האוזנר בפרשת חוק גרסה אשר — חוק מזוהר ביותר, שנועד לפירוש להביא טובה אישית ליורשות של בעלת-פנסיון בשם זה, שהיתה יתדה אישית הן של האוזנר והן של שרה-משפטים, פנחס רוזן. רוזן העביר חוק-הפקעה זה בנסות ככוח ממש. תוך הפעלת המשמעת הקואליציונית ובניגוד למצפון רוב הח"כים. גם בתסבוכת המשפטית סביב הבחירות לרבנות הראשית, שהיתה נתונה בידי האוזנר, עוררה פעולתו מחלוקת חריפה.

משפט סנסציוני אחד מן השנה שעברה נשאר גם השנה רדום. אהרון כהן, שנאסר לפני שנתיים כמרגל בינלאומי ממדרגה ראשונה, והמתהלך מאז חופשי, עבר השנה סוף-סוף את התהליכים הראשונים של חקירתו המקודמת. איש לא השתדל במיוחד לזרז את משפטו — עדות נוספת לחוסר-האחריות של מטיחי האשמות סנסציוניות במדינה. האיש הטראגי של המשפט בתש"ך היה זה ששילם עבורו בחייו. גרשון צ'רניאק, הפרקליט החיפאי רבי-הפנים, מיימה של אידיאליסט ואגואיסט, נרצח בקירבת בית-המשפט החיפאי, בו חגג רבים מנצחונותיו למען המדוכאים. הרוצה, קליאנט-לשעבר שרגו על טיפולו כבעייתו האישית, התאבד באותו מקום.